

Opmerkingen n.a.v.

Handhaving en handreiking; handhavingsbeleid en tijdelijke spijtoptantenregeling van de gemeente Leiden.

Het stuk behoort eigenlijk in een overleg met de CR aan de orde te komen. Het roept veel vragen op.

1. Doorgaan met 'Programmatisch Handhaven' in de praktijk

De Cliëntenraad heeft in voorgaande jaren over handhavingsbeleidsplannen geadviseerd. De Cliëntenraad schreef toen onder meer het onderstaande.

De Cliëntenraad is van mening dat handhaving niet mag inhouden of leiden tot:

- Stigmatisering en versterking van de in de samenleving aanwezige trend tot negatieve beeldvorming van bijstandsgerechtigden of -aanvragers.
- Omkering van de bewijslast, d.w.z. het moeten aantonen van de onschuld.
- Onnodige schending van de privacy.
- Maatregelen zonder deugdelijke bewijsvoering.

Wat o.a. wel moet:

- Effectieve bestrijding van evidente en bewuste fraude.
- Nadruk op preventie van opzettelijke en onopzettelijke fraude door o.m. zeer goede voorlichting.
- Goede dienstverlening, waaronder een goede informatievoorziening.
- Een helder en eenduidig stelsel van rechten en plichten, zodat een klant weet waar hij aan toe is.
- Grote terughoudendheid naar de media over fraudegevallen.
- Inachtneming van het proportionaliteitsbeginsel.
- Respect voor het recht op privacy.
- Uitgaan van onschuld totdat het tegendeel is bewezen.
- Goede scholing en verbetering van het kennisniveau van het personeel.
- Uitgaan van de integriteit van de bijstandsaanvrager en -gerechtigde.

De Cliëntenraad SoZA onderschrijft het bovenstaande nog steeds.

De Cliëntenraad SoZA is tegenstander van meer repressie en wijst erop dat de totale uitkeringsfraude (alle uitkeringen dus) in Nederland in het niet valt (jaarlijks ca. 100 miljoen euro volgens een recente brief van de staatssecretaris) vergeleken met bijv. de niet zo repressief bestreden belastingfraude (jaarlijks ca. 2 % van het BBP), om het een en ander in perspectief te plaatsen.

Op regeringsvoornemens hoeft een gemeente niet vooruit te lopen, noch zich er kritiekloos bij aan te sluiten. Nederland heeft namelijk een parlement. Wellicht kan de CR daar opheldering over krijgen. En wie mensen zo hard straft als regering en kennelijk nu ook al college van plan zijn moet zich goed afvragen hoe de gestrafden verder moeten in hun leven. Drie maanden zonder uitkering kan in de praktijk op een vrijwel levenslange straf uitlopen, in die zin dat de persoon niet kan eten, zijn woning verliest en dakloos wordt.

Niet alle vormen van uitkeringsfraude zijn opzettelijk. Veel mensen zien in verband met de ingewikkelde en niet altijd logische wet- en regelgeving door de bomen het bos niet meer. Daar zou meer aandacht en begrip voor moeten zijn. Alleen achterdocht en wantrouwen mogen niet de basis van het beleid vormen. Goede preventie is hierbij essentieel. Tot die goede preventie rekent de CR ook het maandelijks inkomstenbriefje dat 'cliënten' op meest duidelijke en directe wijze herinnert aan de informatieplicht.

De CR wijst huisbezoeken zonder concrete verdenking principieel af. De overheid heeft in de woningen van burgers helemaal niets zoeken zonder concrete verdenking van een misdrijf. Er zijn genoeg andere methoden om de rechtmatigheid van een verstrekking te controleren.

Er worden allerlei gegevens van individuen verzameld (zie hieronder), waarschijnlijk zonder dat zij op de hoogte zijn. Dat vindt de CR niet aanvaardbaar. Hoe lang worden deze gegevens bewaard, wanneer kunnen ze ingezien worden, hoe worden mensen ervan op de hoogte gebracht en hoe kunnen onjuistheden worden gecorrigeerd, m.a.w. hoe worden het recht op inzage en het recht op correctie geregeld?

1. Dynamische fraudescorekaart

Het is onduidelijk of de fraudescorekaart een effectief instrument is om fraude op te sporen of te

voorkomen zonder dat onschuldigen worden lastig gevallen. Niet alle gemeenten zijn hiervan overtuigd. Het lijkt erop dat gewerkt wordt met verdachtmakingen en stigmatisering van groepen. Dit blijkt ook uit de voetnoot op blz. 2 waarin met een curieuze uitleg en ambtelijke nieuwspraak ('maatwerk op groepsniveau') het begrip maatwerk van zijn betekenis wordt ontdaan. De CR wijst dit af. Daarnaast is veel onduidelijk. Wat zijn de objectieve criteria voor een 'verhoogd risico'? Hoe is de voorspellende waarde voor fraude van een bepaalde variabele? Hoe komen mensen van het stigma af? Zijn er duidelijke de statistische of causale verbanden? Hoe en wanneer worden 'cliënten' geïnformeerd? Ligt er een beschikking aan ten grondslag, zodat ze in bezwaar kunnen gaan?

2. Bestandsvergelijking

Het is niet geheel duidelijk wat de intensievere controle concreet inhoudt. Beseft de gemeente dat bestanden vervuild of niet actueel kunnen zijn? Hoe wordt dit gecontroleerd voordat actie wordt ondernomen en bijv. iemand als verdachte wordt aangemerkt? Ook dit is niet duidelijk.

3. Tips

De CR wijst het gebruik van anonieme tips af. Daarmee kan iemand te gemakkelijk vals beschuldigd worden door bijv. een rancuneuze buurtbewoner. Er wordt de indruk gewekt dat bijstandsgerechtigden vogelvrij zijn. Hoe komt een cliënt erachter dat er tegen hem een onderzoek op basis van een al dan niet anonieme tip werd ingesteld, ook als er verder geen vervolg is?

Het voornemen van het college lijkt enigszins op de opening van een jacht op bijstandsgerechtigden die door het college via de Stadskrant collectief gestigmatiseerd en verdacht gemaakt worden en op wie de burgers samen met het college mogen jagen. Dit voorstel past niet bij een beschaafde gemeente.

4. Themacontroles

Wat zijn 'onlogische patronen' in dit verband? Voor wie zijn ze onlogisch en waarom? Hier kleven dezelfde bezwaren aan als bij de *Dynamische fraudescorekaart* en *Tips* en het instrument roept dezelfde vragen op (zie hierboven onder 1 en 3). Bij al deze instrumenten dreigt het gevaar van generalisering en stigmatisering en van onjuiste aannames op grond waarvan ten onrechte tot bijvoorbeeld tot een huisbezoek en/of buurtonderzoek (met alle ingrijpende en nare gevolgen van dien) wordt overgegaan. Daarnaast is de geheimzinnigheid opvallend. Mensen kunnen blijkbaar in de bak 'verhoogd risico' komen zonder dit te weten.

5. Inzet en samenwerking met de Sociale Recherche

Een 'toezichthouder' zal zich als zodanig aan een 'klant' kenbaar moeten maken, zal het doel van een gesprek moeten uitleggen en mag in de opvatting van de Cliëntenraad niet in een andere functie worden ingezet voor klantencontacten, bijvoorbeeld als consulent. Een dubbele hoedanigheid vertroebelt de relatie tussen 'cliënt' en ambtenaar. Uit het voorliggende document wordt echter niet duidelijk wat de toezichthouder precies zal gaan doen en zal nalaten.

Over de 'pilot' vroegtijdige screening van aanvragen voor een uitkering is de CR niets bekend. Hoe verloopt deze? Waar is het rapport?

De CT heeft bedenkingen bij de toenemende samenwerking met de sociale recherche. Het gevaar dreigt dat repressie de overhand krijgt en 'cliënten' te snel als verdachte worden beschouwd.

Het verband tussen niet meewerken aan re-integratie een een verhoogd frauderisico is in niet geheel duidelijk, en evenmin wat de sociale recherche hiermee te maken heeft. Een bijstandsgerechtigde kan goede redenen hebben om niet te willen meewerken aan re-integratieactiviteiten, bijvoorbeeld omdat hij geen vertrouwen heeft in (de medewerkers van) het betreffende re-integratiebedrijf of het niet eens is met het trajectplan. Het is onaanvaardbaar om iemand dan als verdachte aan te merken en over te gaan tot repressieve controles, of nog erger. De CR zou meer informatie hierover op prijs stellen.

2. 'Tijdelijke Spijtoptantenregeling

De CR begrijpt niet goed hoe Leiden het totale te vorderen bedrag zo hoog heeft kunnen laten oplopen. Hoe denkt het college 50% van het totaal vastgesteld fraudebedrag terug te kunnen krijgen gezien de armlastigheid van de meeste mensen om wie het gaat, laat staan later eventueel 100%?

3. Communicatie en vervolg

Wanneer kan de CR een adviesaanvraag voor het 'Communicatieplan Handhaving' tegemoet zien?